

Ego Alferus dux adfui.
Ego Athelwinus dux astiti.

Ege Britholdus dux aspexi.
Et alii.

LEGES PRESBYTERORUM NORTHUMBRENSIUM

Cum ad mores eorum corrigendos, tum ad ipsorum ministeria promovenda.

(*Ex ms. coll. Corp. Chr. Cantabr. S. XVIII.*)

- I. Si quis presbytero alicui injuriam aliquam intulerit, omnes socii ejus cum auxilio episcopi diligenter compensationem curent, et sint ad quodcumque justum faciendum, uti scriptum est, *quasi cor unum et anima una*.
- II. Et [quasi] Dei interdictum prohibemus, ut nullus sacerdos vel emat alterius ecclesiam vel recipiat, nisi is capitali crimine effecerit, ut altari deservire impostarum dignus non esset. Et si quis presbyter contrarium fecerit, perdat dignitatem suam et sociorum suorum amicitiam; et nullibi missam celebret, donec obtineat eam is qui jure illam possidere debeat, et solvat is qui injuriam fecit, xx oras episcopo, xii oras sacerdoti quem ex ecclesia sua ejecit, xii oras omnibus sociis, et perdat etiam pecuniam illam, si injuste aliquid pro alterius presbyteri ecclesia dederit. Quilibet etiam sacerdos inveniat sibi xii fidejussiones, quod leges presbyterorum debite observare velit.
- III. Et si quis sacerdos delinquat, ac contra episcopi mandatum missam celebret, solvat pro [transgressionem] mendati illius xx oras; et ad hæc etiam delictum illud compenset quod antea patravit.
- IV. Si presbyter episcopi proprium edictum negligat, solvat xx oras.
- V. Si presbyter tributum laicis det quod sacris initiatis debebat, solvat xx oras.
- VI. Si presbyter archidiaconi edictum negligat, solvat xii oras.
- VII. Si presbyter criminis sit reus, et absque archidiaconi edicto missam celebret, solvat xii oras.
- VIII. Si presbyter baptismum vel confessionem negaverit, compenset hoc ii oris, et saltem apud Deum intercedat sedulo.
- IX. Si presbyter justo tempore chrisma non quarat, solvat xii oras.
- X. Quilibet infans mature baptizetur intra ix dies sub pœna vi orarum; et si infans paganus [h. e. absque baplistmo] intra ix dies per negligentiam mortuus sit, emendent [parentes] apud Deum absque mulcta mundana; et si supra ix dies fuerit, emendent apud Deum, et solvant xii oras parcho illi quod ethniscus tandiu fuerit.
- XI. Si presbyter populo male indicat festum vel jejunium, compenset apud Deum, et solvat xii oras.
- XII. Si presbyter injuste extra diœcesim ordinem
- A obtineat, solvat xii oras, et diaconus vi oras; et perdant ordinem suum, nisi diœcesanus episcopus ordinem illis confirmaverit.
- XIII. Si presbyter in non consecratis œdibus missam celebret, solvat xii oras.
- XIV. Si presbyter extra consecratum altare missam celebret, solvat xii oras.
- XV. Si presbyter in ligneo calice Eucharistiam consecret, solvat xii oras.
- XVI. Si presbyter absque vino missam celebret, solvat xii oras.
- XVII. Si presbyter sanctam Eucharistiam negligat, solvat xii oras.
- XVIII. Si presbyter sæpius quam ter uno die missam celebret, solvat xii oras.
- XIX. Si quis ecclesiasticam pacem violet, compenset pro ecclesiæ dignitate et pro immunitate ejus.
- XX. Si quis cum ecclesia mercaturam exercent, compenset pœnam violatæ legis.
- XXI. Si quis ecclesiam necessariis suis servire faciat, compenset hoc pœna violatæ legis.
- XXII. Si quis presbyterum injuste ex ecclesia ejecerit, compenset hoc pœna violatæ legis.
- XXIII. Si quis presbyterum vulneret, compensetur cura vulneris, et ad compensationem altaris propter ordinem illius dentur xii oras; pro diacono vi oras ad altaris compensationem.
- XXIV. Si quis presbyterum occiderit, solvatur plena capitis æstimatio, et episcopo xxiv oras in altaris compensationem; pro diacono xii oras ad altaris compensationem.
- XXV. Si presbyter ecclesiam dedecoret, unde omnis ejus gloria oriri debet, hoc compenset.
- XXVI. Si presbyter rem indecentem in ecclesiam posuerit, hoc compenset.
- XXVII. Si presbyter rem ecclesiæ ejecerit, hanc compenset.
- XXVIII. Si presbyter sua sponte ecclesiam deserat, in qua ordinatus erat, hoc compenset.
- XXIX. Si presbyter alium contempserit, vel eum illuserit verbo, vel facto, hoc compenset.
- XXX. Si presbyter cum alio pugnet, compenset ei et episcopo.
- XXXI. Si presbyter aliis in re injusta auxilio sit, compenset hoc.
- D XXXII. Si presbyter aliis justum auxilium denegat, hoc compenset.

XXXIII. Si presbyter alium non admoneat quod noverit ipsi detrimento fore, hoc compenset.

XXXIV. Si presbyter barbam vel comam radere neglexerit, compenset.

XXXV. Si presbyter concubinam suam dimiserit, et aliam acceperit, anathema sit.

XXXVI. Si presbyter ad tempora constituta vices non pulset, vel horas non cantet, hoc compenset.

XXXVII. Si presbyter cum armis ecclesiam intraverit, hoc compenset.

XXXVIII. Si presbyter male absolverit anniversarium ecclesie ministerium interdum vel noctu, illud compenset.

XXXIX. Si presbyter ordalium male disposuerit, compenset.

XI. Si presbyter tonsuram suam obvelet, emendet.

XLI. Si presbyter ebriosus, aut scurrilis, aut *calscop* fuerit, compenset.

XLII. Si presbyter inter vicinos in parochia sua aliquid occultaverit ad injustum regimen exercendum, hoc emendet.

XLIII. Si presbyter anniversarios ritus per oblivionem prætermiserit, emendet.

XLIV. Si presbyter synodum declinaverit, hoc compenset.

XLV. Si presbyter se justitiæ non submiserit, sed decreto episcopi repugnaverit: vel id corrigat, vel a communione separetur ordinatorum, et exuatur tam et societate sua, quam honore quolibet, ni se submiserit et luculentius satisfecerit.

XLVI. Si quis legem divinam vel humanam calumniatus fuerit, acriter corrigatur.

XLVII. Debemus omnes Deum unum venerari et diligere, unam etiam fidem Christianam tenere mordicus, omnemque paganismum unanimiter abjicere.

Si quis igitur posthac aliquem cognoverit qui superstitiones aliquas ethnicas exercuerit, sive per sortilegium, sive per torrem, vel qui veneficiis delectatur, aut idola colit si thanus sit regius, x semimarcis plectitor, una scilicet medietate Christo, altera vero ipsi regi.

Si sit alius possessor prædiorum qui fecerit, vi hic semimarcas dependito, medietatem scilicet unam Christo, alteram fundi illius domino.

Si inferior quispiam qui *lærbena* dicitur, ii oras solvat.

Si thanus regis hoc in lite negaverit, nominentur ei xii compurgatores, et accipiat e consanguineis suis duodecim, duodecim etiam alienigenas. . . .

. . . . et si defecerit, lahslitam pendito x semimarcas.

Si possessor prædiorum hoc negaverit, accipiantur ei tot parium suorum, quot thano regis indicabantur: et si is defecerit, lahslitam pendito vi semimarcas.

Si cyrliscus (*id est* rusticus vel paganus) hoc in

lite negaverit, accipiantur ei parium suorum quotquot prædictis aliis est indictum: et si is defecerit, lahslitam pendito xii oras.

XLVIII. Si superstiosus ille conventus, qui *fri-thgear* dicitur, habitus fuerit in terra alicujus circa lapidem, arborem, fontem, vel nugas alias istius modi, pendat, qui hoc fecerit, legis violatæ multam, dimidium Christo, dimidium terræ domino; et si terræ dominus noluerit auxilium præbere ad hoc corrigendum, habeant Christus et rex emendationem.

XLIX. Mercaturam in die solis exercere, et curias alicubi celebrare prohibemus, opus etiam quodlibet, et omnimodam ventionem, sive in plaustis, sive in equis, sive in aliis oneribus ferendis. Qui contra hoc deliquerit, liber multam solvat xii oras; servus corium perdat, id est vapulet, ni sit viator necessitate compulsus, vel propter cibi inopiam, aut causa evitandi inimicos. In vigiliis festorum itinerari ex necessitate licet inter Eboracum et sex inde mille passus mensuratos.

L. Qui festa aut debita jejunia violaverit, xii oris luat.

LI. Volumus etiam ut omnis denarius Romanus integre solvatur ad cathedram episcopalem ante missam sancti Petri annuatim; et præterea volumus ut in qualibet Wapentachio duo fideles thani et presbyter missalis unus, eligantur ad hunc colligendum, qui acceptum protinus tradant, interposito, si necesse fuerit, juramento.

Si vel thanus regis, vel quis alius fundi dominus hunc detinuerit, multam inferat x semimarcas, dimidium Christo, et dimidium regi.

Si villaticus aliquis hunc denarium aut celaverit, aut detinuerit, eum solvat dominus ejus prædialis; et in compensationem bovem capiat villatici. Quod si dominus detrectaverit, accipiant Christus et rex xii oras in pleniorum emendationem.

Si decimas qui thanus est regis detinuerit, pendito semimarcas, possessor prædiorum vi et cyrliscus seu paganus xii oras.

LII. Prohibemus etiam, ut a Deo est prohibitum, ut nemo habeat nisi uxorem unicam, et hanc utique debite conjugatam, et in conspectu publico datam antea: et ut nemo matrimonium contrahat in cognatione sua, scilicet infra gradum seu geniculum quartum, nec cum consponsali sua ad fontem æcrum. Si quis contrarium fecerit, careat Dei misericordia, ni resipiscat, et secundum arbitrium episcopi compensaverit. Sin ulterius in nequitia progrediens moriatur, honesta careat sepultura, et a Dei misericordia alienus sit.

LIII. Si quis cum moniali concubuerit, uterque pendat weram suam, id est capitis æstimationem, ipse scilicet atque illa; et si in hoc moriantur absque pœnitentia, honesta careant sepultura, et a Dei misericordia alieni sint.

LIV. Si quis uxorem suam legitimo matrimonio viventem dimiserit, et aliam illegitime duxerit,

careat Dei misericordia, nisi emendaverit. Unusquisque autem juste teneat matrimonium suum dum uxor vixerit, nisi forte acciderit quod consilio episcopi separentur, ut divisim postea vivant in castitate.

LV. Si quis in posterum leges justas violaverit, assidue componat.

LVI. Debemus omnes Deum unum venerari et diligere, fidem unicum Christianam tenere mordicus,

omnemque paganismum penitus abjicere. Et volumus ut *land ceap et lah ceap*, et responsa prudentium, et verum testimonium, et justum iudicium, et *fulloc et frum talu* firma permaneant: poculenta etiam, et esculenta, dominoque fundi debite rectitudines persolvantur; et una semper sit in populo Christianitas, et regnum unum.

Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, et usque in sæculum,

FRANCORUM REGUM, IMPERATORUM DIVISO IMPERIO CAPITULARIA

An. 840-921

(Apud Pertz, *Monumenta Germaniæ historica*, Legum tom. I, pag. 374.)

LOTHARII I CONVENTUS INGELHEIMENSIS.

(An. 840, Aug. 25.)

Cum patre defuncto Lotharius in Germaniam rediisset, Flodoardo in Historia Remensi referente, ad Wormatiam occurrit ei Ebo, quondam Remorum archiepiscopus, cui imperator post aliquot dies sedem et diocesim Remensem per edictum imperiale restituit. Cujus textus a Flodoardo servatus, episcoporum qui initio dissensionum ad Lotharium confluerant nomina recenset in formula Udalrici Babenbergensis apud Eckhartum recisa.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Lotharius¹ divina ordinante providentia imperator augustus. Quia confessio delictorum non minus in adversis necessaria est quam in prosperis, et contritum et humiliatum Deus non despicit, gaudium etiam esse angelorum in cælo super uno peccatore penitentiam agente non dubitamus, non mortales in terris eos nequaquam despiciamus pro quibus gaudere angelos in cælo divino testimonio non ignoramus. Accusantes et reprehendentes in excessibus semetipsos divina nos benignitas non condemnare, sed recreare docuit; quia meretricem non solum a legali damnatione eripuit, verum etiam publicanum humiliatum et accusantem se non condemnavit, sed magis justificando exaltavit; qui non dixit: *Omnis qui se humiliat non condemnabitur, sed exaltabitur.* Potesta-

tem ergo quam pro causa nostra raptus perdidisti, repetentibus ecclesiæ tuæ filiis, sedem ac diocesim Remensis urbis tibi, Ebo restituimus, ut pristino sanctæ largitatis apostolicæ pallio indutus, concordiam atque gratiam divini officii nobiscum, humili satisfactione expleta, solemnem nostram a largitate recipiendo exerceas.

Drogo (1) episcopus assensivus. Otgarius (2) archiepiscopus. Hecti (3) archiepiscopus. Amalwinus (4) archiepiscopus. Audax (5) archiepiscopus. Joseph (6) episcopus. Adalulfus (7) episcopus. David (8) episcopus. Rodingus (9) episcopus. Gisbertus (10) episcopus. Flotarius (11) episcopus. Badaradus (12) episcopus. Hagano (13) episcopus. Hartgarius (14) episcopus. Ado (15) episcopus. Samuel (16) episcopus. Rambertus (17) episcopus. Haiminus (18) episcopus.

VARIE LECTIONES.

¹ Lotharius Fl.

NOTÆ.

- (1) Mettensis.
- (2) Moguntinus.
- (3) Trevirensis.
- (4) Vesontiensis.
- (5) Tarantasiensis.
- (6) Eporediensis.
- (7) Gratianopolitanus.
- (8) Lausannensis.
- (9) Occurrit in Lupi epistola 11.

- (10) Cf. Nithardi Hist. II, 24.
- (11) Tullensis.
- (12) Paderbonensis.
- (13) Bergomensis.
- (14) Leodiensis.
- (15) Valentinus.
- (16) Wormatiensis.
- (17) Brixiensis.
- (18) Cenedensis?